

เนื้อหาเพลงและอัตลักษณ์แฟนเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย

นางสาว สารีตา สวัสดิ์คำธร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ISBN 974-14-2667-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MUSIC CONTENTS AND IDENTITIES OF THAI HIP HOP FANS

Ms. Sarita Sawatdikumthorn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Mass Communication

Department of Mass Communication

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

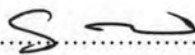
ISBN 974-14-2667-4

Copyright of Chulalongkorn University

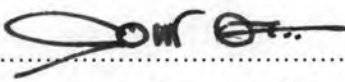
491364

หัวข้อวิทยานิพนธ์ เนื้อหาเพลงและอัตลักษณ์แฟนเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย
โดย นางสาวสารिता สวัสดิ์กำจร
สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ กันภัย

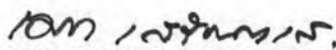
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

 คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ยุธ ชงรกรกิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โอพาร์ วงศ์บ้านดู่)

 อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ กันภัย)

 กรรมการ
(อาจารย์เมธา เสรีชนาวงศ์)

นางสาว สาริตา สวัสดิ์กำจร: เนื้อหาเพลงและอัตลักษณ์แฟนเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย.

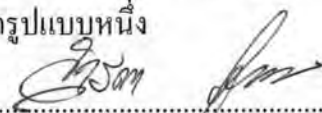
(MUSIC CONTENTS AND IDENTITIES OF THAI HIP HOP FANS) อ. ที่ปรึกษา:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติ กันภัย, 260 หน้า. ISBN 974-14-2667-4.

การวิจัยเรื่อง “เนื้อหาเพลงและอัตลักษณ์แฟนเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์สำคัญในการศึกษาเนื้อหาเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย และวิเคราะห์อัตลักษณ์แฟนเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย โดยอาศัยการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสังเกตการณ์ภาคสนามและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แฟนเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย จำนวน 20 คน วิเคราะห์ผลงานเพลงฮิปฮอปไทย ที่ผลิตระหว่างปี พ.ศ. 2536-2548 จำนวนทั้งสิ้น 50 เพลง ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องดนตรีสมัยนิยม กระบวนทัศน์ ทฤษฎีสัญญาวิทยา แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรม แนวคิดเรื่อง แฟนและแฟนคอม แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมย่อยของวัยรุ่น

ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาของเพลงฮิปฮอปในประเทศไทยนั้นมีประเด็นหลักที่พบมากที่สุด คือ (1) การบอกเล่าเรื่องราวของวิถีชีวิตวัยรุ่น (2) การวิพากษ์สังคม เสียดสีสังคม สะท้อนปัญหาสังคม (3) การบอกเล่าเรื่องราวของความรัก (4) การถ่ายทอดอุดมการณ์ชีวิต (5) การถ่ายทอดเรื่องราวทางเพศ ตามลำดับ นอกจากนี้ ผลการวิจัยในด้านอัตลักษณ์แฟนเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย พบว่า แฟนเพลงมีการแสดงออกทางด้านอัตลักษณ์ต่างๆ ในระหว่างการรวมตัวทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมทางดนตรีฮิปฮอป ได้แก่ อัตลักษณ์ด้านอายุ แฟนเพลงนั้นมีอายุเฉลี่ยระหว่าง 16-32 ปี โดยอัตลักษณ์ด้านการศึกษาของแฟนเพลงนั้น กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจนถึงระดับอุดมศึกษา อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย มีการแต่งกายที่เหมือนกันภายในกลุ่ม โดยจะนิยมเสื้อผ้าและเครื่องประดับที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ อัตลักษณ์ด้านการแสดงออกของกลุ่มแฟนเพลงฮิปฮอปมีการแสดงออกในการมีส่วนร่วมทางกิจกรรมทางวัฒนธรรมดนตรีฮิปฮอป โดยมีสื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อบุคคลเป็นศูนย์กลางในการกระจายข้อมูลข่าวสาร อัตลักษณ์ด้านภาษาของกลุ่มมีทั้งภาษาพูด และภาษาท่าทางที่มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้พบว่า วัฒนธรรมดนตรีฮิปฮอปในประเทศไทยนั้น เป็นการรับเอากระแสวัฒนธรรมนี้เข้ามาจากต่างประเทศ และได้นำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

บทสรุปของการวิจัย พบว่า แฟนเพลงฮิปฮอปนั้น ต้องการแสดงอัตลักษณ์ของตนเองว่า พวกเขา คือใคร และมีความแตกต่างจากกลุ่มคนในสังคมอื่น ๆ อย่างไร เพื่อให้สังคมภายนอกรับรู้ และยอมรับในสิ่งที่พวกเขาเป็น ซึ่งเป็นการแสดงออกด้านประชาธิปไตยในสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง

ภาควิชา.....การสื่อสารมวลชน..... ลายมือชื่อนิติศ.....

สาขาวิชา.....การสื่อสารมวลชน..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา.....2549.....

478 52641 28: MAJOR MASS COMMUNICATION

KEY WORD: THAI HIP HOP MUSIC CONTENTS/ THAI HIP HOP FANS

SARITA SAWATDIKUMTHORN: MUSIC CONTENTS AND IDENTITIES OF THAI HIP HOP FANS. THESIS ADVISOR: ASST. PROF. DR.KITTI GUNPAI, 260 pp.

ISBN 974-14-2667-4.

The research “Music Contents and Identities of Thai Hip Hop Fans”. The significant purpose of this research is to study Thai hip hop music contents and to analyze identities of Thai hip hop fans. This qualitative research explores the method of field observation and in depth interview with Thai hip hop artists and Thai hip hop fans. A total of twenty Thai hip hop fans were interviewed and total fifty Thai hip hop songs which were debuted in 1993 to 2005 were selected for the analysis. From the theories of popular music, hermeneutics and semiology to the concept of discourse analysis, fans and fandom, identity and youth subculture were used as method for this research.

The research result finds that most Thai hip hop songs express about (1) Teenagers lifestyle (2) Social criticism, sarcasm, problem reflection (3) Love (4) Ideology and (5) Sex. Furthermore, the research result reveals several identities of Thai hip hop fans for example. Average age identity of hip hop fans are between 16 to 32 years old and the range of hip hop fans’ education identities are in high school and college education level. Thai hip hop fans usually express their apparel identities by dressing the same style, mostly imported garments. Identity of expression they also join hip hop culture activities such as using internet and verbal communication as medium to spread news and information among hip hop fans. The spoken language identity consists of slang and some specific body language. In addition, the researchers have found and realized that Thai hip hop fans are influenced by hip hop cultures from western countries and adapt them to suit with Thai society.

In conclusion, Thai hip hop fans are very bold in their identities and tend to show off “Who I am” as to differentiate them from the conforming society. They expect the people surround them to acknowledge and recognize their existence as a unique socio-cultural group within democratic society.

Department	Mass Communication	Student’s signature..... <i>Sarita S.</i>
Field of study	Mass Communication	Advisor’s signature..... <i>K. Gunpai</i>
Academic year	2006	

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสะดวกของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติ ก้นก้วย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่อาจารย์ได้กรุณาพัฒนา งานวิจัย ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการวิจัยมาโดยตลอด นอกจากนั้นแล้ว อาจารย์ยังให้ คำปรึกษา ข้อคิด คติธรรมในการดำเนินชีวิตกับผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ โอปาร์ วงศ์บ้านคู่ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และอาจารย์เมธา เสรีธนาวงศ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้คำแนะนำและคำปรึกษาต่าง ๆ ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ด้วยดีเสมอมา อีกทั้งยังสละเวลาอันมีค่าเพื่อตรวจทานและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อย่างละเอียด

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจาก ศิลปิน โจอี้ บอย ดีเจ ม่า พี่นัท คุณะคะ และ นิกกี้ พี่อ้อย จิระวดี , พี่เป็ยก ร้านดีเจ สยาม, รวมทั้งกลุ่มแฟนเพลง ฮิปฮอป Freddy South Side, Earth Black Bone แบงค์ โชน่า และน้อง ๆ ทุกคนที่ได้สละเวลามาให้ ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณสำหรับกำลังใจและความช่วยเหลือจาก ก๊ิบ โคม พี่บัว เอ ดิษฐา เพื่อน ร่วมชะตาชีวิต และเพื่อนๆ CU MC 14 ทุกคน ที่เราได้มาใช้ชีวิตร่วมทุกข์ ร่วมสุข ด้วยกันตลอด ระยะเวลาในการศึกษา ขอขอบคุณ มอส อู๋ เต้ ที่ให้ข้อมูล คำแนะนำ และกำลังใจ พี่ตา พี่กบ ที่คอย อยู่เคียงข้างยามที่ท้อแท้และหมดหวัง น้องนิว เป็ด ฝน พี่ และลุง ผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ตลอดเวลาในการหาข้อมูล และการเก็บรวบรวมข้อมูล พี่มนตรี และ Mr. Ole Sorensen ที่ได้ให้ โอกาสในการทำงานระหว่างการศึกษา ขอขอบคุณพี่ปู ประจำภาค MC พี่ฝน ร้านซีร็อกซ์ และ ขอขอบพระคุณทุก ๆ ท่านที่เป็นกำลังใจ และมีส่วนร่วมในงานวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ อ้อมที่ได้ให้กำลังใจ และ คำแนะนำต่าง ๆ และในที่สุดวันแห่งความสำเร็จก็ได้มาถึง ขอกราบขอบพระคุณจริง ๆ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหำนำวิจัย.....	12
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	12
1.4 ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น.....	12
1.5 ขอบเขตและข้อจำกัดการวิจัย.....	12
1.6 นิยามศัพท์.....	12
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
2.1 แนวคิดเรื่องดนตรีสมัยนิยม (Popular Music).....	17
2.2 กระบวนทัศน์ Hermeneutics.....	21
2.3 ทฤษฎีสัญญาวิทยา (Semiology)	22
2.4 แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis).....	27
2.5 แนวคิดเรื่อง “แฟน Fan” และ “แฟนดอม Fandom”	30
2.6 แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity).....	33
2.7 แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมย่อยวัยรุ่น (Youth Subculture).....	37
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	48
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	56
3.1 บทบาทผู้วิจัย.....	56
3.2 แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	57

3.3	ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	71
3.4	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
3.5	วิธีการนำเสนอผลการวิจัย.....	72
บทที่ 4	เนื้อหาเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย.....	74
4.1	วิเคราะห์การเล่าเรื่องในเพลงฮิปฮอปไทย.....	76
4.1.1	การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในเพลงที่มีเนื้อหาเพลงที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการบอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิตของวัยรุ่น.....	76
4.1.2	การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในเพลงที่มีเนื้อหาเพลงที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการวิพากษ์สังคม เสียดสีสังคมและการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นจริงในสังคม.....	98
4.1.3	การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในเพลงที่มีเนื้อหาเพลงที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก.....	119
4.1.4	การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในเพลงที่มีเนื้อหาเพลงที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการถ่ายทอดอุดมการณ์ชีวิต.....	130
4.1.5	การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในเพลงที่มีเนื้อหาเพลงที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการแสดงออกทางเพศ.....	139
4.2	วิเคราะห์วาทกรรมเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย.....	149
4.2.1	วาทกรรมเกี่ยวกับเรื่องราวและวิถีชีวิตวัยรุ่น.....	150
4.2.2	วาทกรรมเกี่ยวกับการเสียดสีสังคม วิพากษ์สังคม และการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นจริงในสังคม.....	152
4.2.3	วาทกรรมเกี่ยวกับเรื่องราวของความรัก.....	156
4.2.4	วาทกรรมเกี่ยวกับการถ่ายทอดอุดมการณ์ชีวิต.....	158
4.2.5	วาทกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องราวทางเพศ.....	159
บทที่ 5	อัตลักษณ์แฟนเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย.....	165
5.1	อัตลักษณ์ด้านเพศ.....	169
5.2	อัตลักษณ์ด้านอายุ.....	170
5.3	อัตลักษณ์ด้านการศึกษา.....	171

5.4	อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย.....	179
5.5	อัตลักษณ์ด้านการแสดงออก.....	202
5.6	อัตลักษณ์ด้านภาษาของกลุ่ม.....	217
บทที่ 6	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	226
6.1	สรุปผลการวิจัย.....	226
6.2	การอภิปรายผลการวิจัย.....	231
6.3	ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการวิจัย.....	237
6.4	ข้อเสนอแนะ ในการวิจัย.....	238
	รายการอ้างอิง.....	241
	ภาคผนวก.....	246
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	260

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 4.1 ประเด็นการเล่าเรื่องในเพลงฮิปฮอปไทย.....	75
ตารางที่ 4.2 วาทกรรมเกี่ยวกับเรื่องราวและวิถีชีวิตวัยรุ่น.....	150
ตารางที่ 4.3 วาทกรรมที่เกี่ยวกับการวิพากษ์สังคม เสียดสีสังคม สะท้อนปัญหาสังคม.....	152
ตารางที่ 4.4 วาทกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องราวของความรัก.....	156
ตารางที่ 4.5 วาทกรรมที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดอุดมการณ์ชีวิต.....	158
ตารางที่ 4.6 วาทกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องราวทางเพศ.....	159
ตารางที่ 5.1 กลุ่มตัวอย่างแฟนเพลงฮิปฮอปที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร.....	166
ตารางที่ 5.2 กลุ่มตัวอย่างแฟนเพลงฮิปฮอป จำแนกตามเพศ.....	169
ตารางที่ 5.3 อายุของแฟนเพลงฮิปฮอป จำแนกตามเพศ.....	170
ตารางที่ 5.4 อาชีพและการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างแฟนเพลงฮิปฮอป.....	172
ตารางที่ 5.5 ตัวอย่างคำศัพท์สแลงที่เป็นที่นิยมในกลุ่มแฟนเพลงฮิปฮอป.....	219

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 1.1 ปกเทปศิลปินวง TKO ศิลปินแร็ปกลุ่มแรกของไทย.....	7
ภาพที่ 1.2 ภาพ Parental Advisory Explicit Content.....	9
ภาพที่ 2.1 แผนภาพขั้นตอนการเล่าเรื่อง.....	24
ภาพที่ 5.1 สถานบันเทิงยามค่ำคีนย่าน อาร์ ซี เอ.....	174
ภาพที่ 5.2 แฟนเพลงที่มีการ โปรโมตผลงานของตนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ.....	176
ภาพที่ 5.3 ภาพผลงาน Rapper/B-Gal Crews ของแฟนเพลงฮิปฮอป.....	177
ภาพที่ 5.4 ภาพผลงาน Rapper/Bad Brothers Crews ของแฟนเพลงฮิปฮอป.....	178
ภาพที่ 5.5 ภาพแสดงการแต่งตัว เสื้อสูดดี, เสื้อกีฬา.....	181
ภาพที่ 5.6 การแต่งตัวของแฟนเพลงฮิปฮอป.....	182
ภาพที่ 5.7 เสื้อผ้าตัวใหญ่.....	183
ภาพที่ 5.8 รองเท้าผ้าใบ กีฬา.....	184
ภาพที่ 5.9 หมวกแบบต่าง ๆ.....	185
ภาพที่ 5.10 ที่ครอบฟันเพชร (Grillz).....	186
ภาพที่ 5.11 แฟนเพลงฮิปฮอปใส่ที่ครอบฟันเพชร หรือ Grillz	187
ภาพที่ 5.12 เครื่องประดับอื่นๆ.....	187
ภาพที่ 5.13 หมวกยี่ห้อ Bating Ape ราคา 14,000 บาท.....	190
ภาพที่ 5.14 รองเท้า Nike มือสอง ราคา 40,000 บาท.....	190
ภาพที่ 5.15 อุปกรณ์ Turntable	191
ภาพที่ 5.16 นายสมโภชน์ จินดาอุพาร (บอล) เจ้าของร้าน Sneaka Villa.....	193
ภาพที่ 5.17 ภาพ เว็บไซต์ www.siamhiphop.com.....	194
ภาพที่ 5.18 ร้าน sneaka villa สยามสแควร์ซอย 11.....	195
ภาพที่ 5.19 กิจกรรมปาร์ตี้ Siamhiphop & MBK Party 2006.....	196
ภาพที่ 5.20 กิจกรรมปาร์ตี้ Siamhiphop & MBK Party 2006.....	196
ภาพที่ 5.21 การจัดอันดับรองเท้าคูโปรด www.siamhiphop.com.....	199
ภาพที่ 5.22 รองเท้ายี่ห้อ Nike แบรินด์ที่ได้รับความนิยมที่สุด.....	199
ภาพที่ 5.23 รองเท้านำเข้าจากต่างประเทศ แนว Bape Ice Cream.....	200
ภาพที่ 5.24 รองเท้านำเข้าจากต่างประเทศ แนว Bapesta	200
ภาพที่ 5.25 ศิลปินไทเทเนียม (Thaitanuim).....	207

	หน้า
ภาพประกอบ	
ภาพที่ 5.26 โปสเตอร์ภาพยนตร์เรื่องจังหวัดที่ 77.....	208
ภาพที่ 5.27 โปสเตอร์งาน Singha Battle of the Year 2006.....	210
ภาพที่ 5.28 ภาพการสนับสนุนกิจกรรม ของ สสส.....	210
ภาพที่ 5.29 การเต้น บีบอย (B-Boy).....	211
ภาพที่ 5.30 การเต้น บี เกิร์ล B-girls และกิจกรรมในงาน Singha Battle of the Year 2006.....	211
ภาพที่ 5.31 ภาพกิจกรรม Graffiti (1).....	212
ภาพที่ 5.32 ภาพกิจกรรม Graffiti (2).....	213
ภาพที่ 5.33 ภาพกิจกรรม การประกวด MC.....	213
ภาพที่ 5.34 โปสเตอร์งาน MBK HIP HOP PARTY 2006.....	214
ภาพที่ 5.35 โปสเตอร์งานปาร์ตี้ฮิปฮอปที่จัดขึ้นตามสถานที่ที่เกี่ยวกลางคืน.....	215
ภาพที่ 5.36 โปสเตอร์งาน Revolution's in da club 2005.....	215
ภาพที่ 5.37 การรณรงค์ให้แฟนเพลงฮิปฮอปนั้นมีส่วนร่วมในประชาธิปไตย.....	216
ภาพที่ 5.38 ภาพการรวมตัวในสถานบันเทิงยามค่ำคืนของแฟนเพลงฮิปฮอป.....	216
ภาพที่ 5.39 การแสดงออกทางภาษามือ สัญลักษณ์ L.A.....	221
ภาพที่ 5.40 การแสดงออกทางภาษามือ สัญลักษณ์ W.....	222
ภาพที่ 5.41 การแสดงออกทางภาษามือ สัญลักษณ์ E.....	223
ภาพที่ 5.42 ภาพการแสดงออกผ่านภาษามือในรูปแบบเฉพาะกลุ่ม.....	224